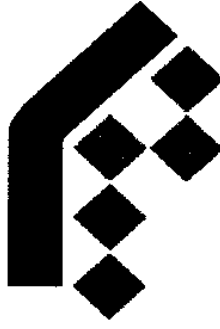

رسالة محمد

جامعة المصطفى العالمية

مدرسه عالی امام خمینی (ره)

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته تفسیر و علوم قرآن

عنوان:

بررسی تطبیقی روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث و علوم تربیتی

(۷ سال نخست)

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین سید علی حسینی زاده (زید عزه)

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین سید صمصام الدین قوامی (زید عزه)

محقق:

مراد الگون

خرداد ۱۳۸۸

هرگونه استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع اشکالی
ندارد و نشر آن در کشور، به رعایت آیین نامه مربوطه
جامعه المصطفی^(ص) العالمیه بستگی دارد. مسئولیت
مطالب مندرج در این پایان نامه به عهده نویسنده است

تقدیم به

ساحت مقدس مربیان راستین بشریت
حضرت محمد بن عبدالله (ص) و اهل بیت
طاهرینش (ع) به خصوص ولی امر ، مهدی
منتظر، صاحب الزمان حجت بن الحسن
العسکری (عج) ارواحنا لتراب مقدمه الفدا.

تشکر و قدردانی

پس از حمد و سپاس به درگاه حق تعالی که توفیق را رفیق
راهم نمود، وظیفه خود می دانم که از کلیه کسانی که مرا در
تدوین مجموعه حاضر یاری رسانده اند تشکر نمایم.
خصوصاً شایسته است مراتب سپاس و امتنان خود را از راهنمایی
و هدایت ارزشمند استاد راهنمای فاضل و اندیشمندم جناب حجة
الاسلام سید علی حسینی زاده (زیده عزه) و استاد محترم مشاورم
جناب حجة الاسلام سید صمصام الدین قوامی (زیده عزه) ابراز
داشته و برای آنان آروزی توفیق روزافزون نمایم.

چکیده

در حوزه تعلیم و تربیت بحث از روشهای تربیتی جایگاه ویژه ای دارد، زیرا روشها ضامن تحقق اهداف تربیتی هستند و مربی می تواند با شناخت و انتخاب صحیح و کاربرد درست آنها مربی را از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب برساند. در این میان مقایسه روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث با روشهای تربیت کودک از منظر علوم تربیتی باعث می شود که این دو منظر از یکدیگر کمک بگیرند و نقاط ضعف بر طرف شود. همچنین از این طریق شباهتها، تفاوتها، امتیازات و کاستیهای هر دو منظر آشکار می شود.

بطور کلی در پرتو این تحقیق روشن می شود که نسبت روشهای تربیت کودک از دو منظر، نسبت عموم و خصوص من وجه است به این معنی که بعضی از روشها ابتکار اسلام است و در روشهای علوم تربیتی وجود ندارد و بعضی از روشهای کاربردی و عینی هم در علوم تربیتی مطرح است ولی در اسلام به این صورت مطرح نیست و بعضی از روشها هم در هر دو منظر وجود دارد ولی از نظر محتوی اختلافاتی دارند. همچنین بعضی از روشهای علوم تربیتی مورد تأیید اسلام است و بعضی از آنها مورد تأیید نیست.

تحقیق حاضر دارای یک مقدمه و ۵ فصل است .

فصل اول مربوط به طرح تحقیق است.

فصل دوم در بردارنده کلیات و مباحث مفهوم شناسی است از جمله تعریف لغوی و اصطلاحی تربیت و روش . در نتیجه یکی از تعریفهای مذکور انتخاب شده است. در فصل سوم به روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث پرداخته و مهمترین روشهای تربیت کودک را از منظر قرآن و حدیث و علمای اسلام بیان می کند. فصل چهارم هم مربوط است به روشهای تربیت کودک از منظر علوم تربیتی.

فصل پنجم مقایسه روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث با روشهای تربیت کودک از منظر علوم تربیتی است. در این فصل به بعضی شباهتها و تفاوتهای روشهای تربیت کودک از دو منظر اشاره شده است و همچنین امتیازات و کاستی های روشها از دو منظر بیان شده و با جمع بندی و نتیجه گیری و ارائه چند پیشنهاد تحقیق پایان یافته است.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۲	فصل اول: طرح تحقیق
۳	الف) طرح تحقیق
۳	بیان مسأله
۴	اهمیت و ضرورت تحقیق
۵	سوال اصلی تحقیق
۵	سوالات فرعی تحقیق
۵	اهداف تحقیق
۵	پیشینه تحقیق
۷	معرفی چند کتاب
۸	روش تحقیق و روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۹	قلمرو تحقیق
۹	موانع و مشکلات تحقیق
۱۰	فصل دوم: مفهوم شناسی و ضرورت و اهمیت تربیت کودک
۱۱	مفهوم شناسی و ضرورت و اهمیت تربیت کودک
۱۱	تربیت در لغت
۱۲	تربیت در اصطلاح
۱۳	جمع بندی تعریفهای مذکور
۱۴	تعریف منتخب از تربیت
۱۵	فرق تعلیم و تربیت و رابطه آن دو
۱۵	مفهوم روش:

- ۱۶.....رابطه میان اصول و روشهای تربیتی
- ۱۶.....روشهای تربیتی
- ۱۷.....روش در اصطلاح
- ۱۷.....روش در قرآن
- ۱۸.....کودک در اسلام و علوم تربیتی
- ۱۸.....ضرورت و اهمیت تربیت کودک
- ۲۱.....اهمیت تربیت کودک در نهج البلاغه
- ۲۲.....کودک در آیات و روایات
- ۲۵.....تربیت کودک در دوره کودکی
- ۲۶.....فصل سوم: روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث
- ۲۷.....روشهای تربیت کودک از دیدگاه اسلامی
- ۲۹.....اهمیت روشها در روایات
- ۳۰.....تربیت در روایات
- ۳۱.....نظرات غزالی (۵۰۵-۴۵۰) درباره روشهای تربیتی
- ۳۲.....روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث
- ۳۳.....الف (روش های زمینه ساز
- ۳۴.....۱- انتخاب همسر
- ۳۶.....۲- آداب مباشرت
- ۳۷.....۳- تغذیه مادر
- ۳۷.....۴- شیردادن کودک
- ۳۹.....۵- تامین معیشت کودک
- ۳۹.....۶- انتخاب نام نیک
- ۴۱.....۷- گفتن اذان و اقامه در گوش نوزاد
- ۴۲.....۸- عقیقه
- ۴۳.....۹- تحنیک (کام برداشتن)

- ۱۰-ختنه ۴۳
- ۱۱- روش پرهیز از تحریکات جنسی ۴۴
- ۱۲- روش نظارت و مراقبت ۴۵
- ۱۳- روش تأمین امنیت ۴۶
- ۱۴- روش آزاد گذاردن کودک ۴۷
- ب (روشهای ایجادی ۴۷
- ۱- روش محبت ورزی ۴۸
- نکاتی که باید در محبت به کودک رعایت شود ۴۸
- آثار محبت ورزی ۴۹
- روش محبت در روایات ۵۰
- روش محبت از نظر بعضی علمای اسلام ۵۴
- افراط در محبت ۵۴
- ۲- روش تکریم شخصیت ۵۵
- آثار سوء تفریط در تکریم شخصیت کودکان ۵۸
- ۳- روش تشویق و تنبیه ۵۸
- نکاتی در تشویق ۶۰
- شیوه‌های تشویق ۶۰
- فرق تشویق با تبشیر ۶۱
- نکات مهم در امر تنبیه ۶۱
- اعتدال در تنبیه ۶۱
- ضررهای تنبیه بدنی ۶۲
- تنبیهات غیر بدنی ۶۲
- روش تشویق و تنبیه از نظر دانشمندان مسلمان ۶۳
- ۱- روش تشویق و تنبیه از نظر جاحظ (۱۵۰هـ.ق) ۶۳
- نکات «تشویق و تنبیه» از نظر جاحظ ۶۳
- ۲- تشویق و تنبیه از نظر خواجه نصیرالدین طوسی ۶۴
- ۳- روش تشویق و تنبیه از نظر غزالی ۶۴
- ۴- تشویق و تنبیه از نظر ابن سینا ۶۵

- ۵- تشویق و تنبیه از نظر فارابی..... ۶۵
- ۴- روش تلقین..... ۶۶
- روش تلقین به نفس قولی..... ۶۶
- تلقین به نفس فعلی..... ۶۷
- روش تلقین به نفس قولی و فعلی..... ۶۷
- ۵- روش عادت دادن..... ۶۸
- ۶- رعایت مساوات و عدالت..... ۷۰
- ۷- نرمی و مدارا..... ۷۲
- ۸- روش اعتدال و میانه روی..... ۷۳
- ۹- روش راستی و صداقت..... ۷۵
- ۱۰- روش بازی..... ۷۶
- آثار بازی..... ۷۷
- ۱۱- روش الگوئی..... ۷۸
- روش الگوئی در آیات و روایات..... ۷۸
- انتخاب اسوه به صورت آگاهانه..... ۷۹
- نقش تقلید در کلام امیرالمؤمنین(ع)..... ۷۹
- پدر و مادر بارزترین مصداق الگو..... ۸۰
- دوگانگی گفتار و رفتار و آثار آن..... ۸۱
- غریزه تقلید در کودکان..... ۸۲
- تقلید و نقش پذیری از نظر شهید مطهری..... ۸۲
- ۱۲- روش موعظه حسنه..... ۸۳
- ۱۳- روش آموزش آداب..... ۸۳
- ۱۴- روش مبالغه در پاداش..... ۸۴
- روشهای اصلاحی..... ۸۵
- ۱- روش تغییر موقعیت..... ۸۵
- ۲- روش پرهیز از امر و نهی..... ۸۶

- ۳- روش تهدید ۸۷
- ۴- روش پرهیز از عیبجویی و سرزنش ۸۷
- ۵- روش تغافل ۸۸
- ۶- روش مبالغه در عفو (ابتدائی) ۸۹
- ۷- روش محروم سازی و جریمه کردن ۸۹
- ۸- روش مواجهه با نتایج اعمال ۹۰
- ۹- روش زدودن زمینه های تخلف ۹۰
- فصل چهارم: روشهای تربیت کودک از منظر علوم تربیتی ۹۲
- اهمیت و جایگاه تربیت در علوم تربیتی ۹۴
- طبقه بندی علوم تربیتی ۹۵
- توجه به تفاوت های فردی در تربیت کودک از دیدگاه علوم تربیتی ۹۷
- نیازهای فردی فرزندان از دیدگاه علوم تربیتی ۹۷
- واقعیت ها را قبول کردن ۹۸
- روشهای تربیتی از نظر جان لاک (۱۶۲۳-۱۷۰۴م) ۹۸
- روشهای تربیت کودک از نظر علوم تربیتی ۹۹
- الف) روشهای زمینه ساز ۹۹
- ۱- روش نظارت و مراقبت ۹۹
- ۲- روش آزادی محدود (روش گینات) ۱۰۱
- ۳- جلوگیری از تحریکات جنسی در کودکان ۱۰۲
- ب) روشهای ایجابی ۱۰۲
- ۱- روش محبت و عشق ورزی ۱۰۲
- راههای ابراز محبت ۱۰۳
- آثار مثبت و منفی محبت ۱۰۴
- روش محبت و عشق ورزی از نظر دانشمندان ۱۰۵

- ۲- روش تکریم کودک/حرمت نفس ۱۰۶
- افراط در تکریم کودک ۱۰۷
- ۳- روش نرمی و ملاحظت ۱۰۸
- ۴- روش بازی ۱۰۹
- تأثیرات عمده تربیتی بازی ۱۱۰
- ۵- روش اعتماد به نفس ۱۱۰
- ۶- روش عادت دادن ۱۱۱
- ۷- روش رعایت اعتدال ۱۱۲
- ۸- رعایت مساوات ۱۱۳
- ۹- روش تحسین کودک ۱۱۳
- ۱۰- روش پرورش عزت نفس ۱۱۴
- ۱۱- روش تشویق ۱۱۵
- ۱۲- روش داستان گوئی ۱۱۶
- ۱۳- روش برقراری پیوند عاطفی ۱۱۶
- (ج) روشهای اصلاحی ۱۱۷
- ۱- روش تنبیه ۱۱۷
- نکات مهم در امر تنبیه ۱۱۷
- پیامدهای تنبیه ۱۱۸
- نظر دانشمندان در مورد تنبیه ۱۱۹
- ۲- نترساندن کودک ۱۲۱
- ۳- روش اصلاح بدرفتاری ۱۲۱
- ۴- روش بازگو کردن خشم ۱۲۱
- بعضی از روشهای سلبی ۱۲۲
- ۱- لوس بار آوردن کودک ۱۲۲

۱۲۳۲- زورگوئی
	فصل پنجم: مقایسه روش‌های تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث با روش‌های تربیت کودک از منظر
۱۲۴علوم تربیتی
۱۲۵مقدمه
۱۲۶الف: شباهت‌های روش‌های تربیت کودک از دو منظر
۱۲۸ب: تفاوت‌های روش‌های تربیت کودک از دو منظر
۱۳۲ج: امتیازات روش‌های تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث
۱۳۷د: امتیازات روش‌های تربیت کودک از منظر علوم تربیتی
۱۳۸ه: کاستی‌های روش‌های تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث
۱۳۸و: کاستی‌های روش‌های تربیت کودک از منظر علوم تربیتی
۱۴۰جمع بندی و نتیجه گیری
۱۴۱پیشنهادات
۱۴۱۱- کاربردی:
۱۴۱۲- علمی:
۱۴۲Abstract
۱۴۳منابع

مقدمه

آفرینش انسان به گونه ای است که سیما و سیرتش، دنیا و آخرتش با تعلیم و تربیت ساخته می شود. انسان موجودی است تربیت پذیر و دین آمده که انسان را بسازد و تربیت کند. دین نیامده که دستوراتی را تصنعی برای انسان به ارمغان بیاورد بلکه آمده است انسان را تطهیر کند «مایرید الله لیجعل علیکم من حرج ولكن یرید لیطهرکم»^۱ خدا نمی خواهد شما را در سختی قرار دهد، بلکه می خواهد شما را پاک سازد. برای موجوداتی که در طریق تغییر، تحول و تکامل هستند موسم مناسبی وجود دارد. موسم مناسب تربیت در اوائل زندگی یعنی دوره کودکی است؛ آنگاه که کودک هنوز قلب آسمانی و بی آلایشی دارد و کشتزار دل آماده پذیرش هر بذری است. وصیت رسول اکرم در مورد تسمک به قرآن و عترت انسان را از هر ضلالتی و بدبختی نجات می دهد و به سعادت هر دو عالم می رساند. امروز بشر اگر به این دو امانت گرانقدر تسمک کند جواب همه پرسشهای خود را دریافت می کند. این دو منبع عظیم به انسان یاد می دهد که چگونه زندگی کند از جمله راه و روشهای تربیت کودکان را به جویندگان تعلیم می نماید. این دو منبع سرشت کودک را بر فطرت پاک معرفی می کنند. فرزند را به گلی از گلهای بهشت تشبیه می کنند. امامان معصوم (ع) در عمل خود روشهای تربیت کودک را به دیگران یاد می دادند که همه آنها در تاریخ و روایات ثبت شده است.

در مقابل بشر با تکیه بر عقل و تجربه خود به مطالب قطعی رسیده از جمله برای تربیت کودک روشهای مختلف را بیان کرده اند. وقتی به ظرافتها و پیچیدگیهای علوم تربیتی توجه شود در می یابیم که نظر پردازی در آن چندان کار آسانی نیست؛ خصوصاً در عصر حاضر که همه چیز از جمله ارتباطات انسانی پیچیده تر شده است. قرآن و سنت نیز بر روش مشاهده، تجربه و تعقل تأکید دارند و کسانی را که خرد نمی ورزند، سرزنش می کند. روایات زیادی داریم که تأکید بر تعقل دارند و ویژگیهای عاقل را بر شمرده است. بالاخره هم نظرات اسلام وهم علوم تربیتی در کتابهای مختلف بیان شده است تا انسان بر اساس منطق و عقل خود بهترین و منطقی ترین آنها را انتخاب کند. البته باید بدون پیشفرضها دنبال حقیقت باشیم تا به آن برسیم. پرداختن به هر امری روش خاص خود را دارد. اگر انسان از روشهای درست استفاده نکند به اهداف خود نمی رسد. از طرف دیگر باعث تحیر و سرگردانی انسان می شود. تربیت کودک هم چنین است و باید راهها و روشهای آن را با دقت تمام انتخاب و اجرا کنیم.

در حقیقت تغییر در تربیت کار روشهای تربیت است و انسان را از وضعیت ناطلوب به وضعیت مطلوب منتقل می کند.

^۱ - سوره مائده، آیه ۶.

فصل اول

طرح تحقیق

هر چه زندگی بشر پیچیده تر می شود به همان مقدار تربیت او هم مشکل تر می شود امروزه مکاتب و گروه های متعددی به وجود آمده اند و همگی آنها عقائد و برنامه های گوناگونی را در تربیت کودکان ارائه می دهند؛ اسلام به عنوان کاملترین دین آسمانی دستورات کامل و ارزنده ای را در این زمینه بیان کرده است. از طرف دیگر دانشمندان با تجربه های زیاد به نتایج زیادی رسیده اند. بررسی نظرات و دیدگاه های مختلف در زمینه روشهای تربیت کودک و مقایسه آنها کار بسیار مفیدی به نظر می رسد. یافتن شباهتها و تفاوتها و امتیازات هر کدام در راستای کمک گرفتن از همدیگر از اهمیت زیادی برخوردار است.

این تحقیق در صدد است با مقایسه روشهای تربیت کودک از دیدگاه اسلامی و جدید آگاهی بیشتری را در این مورد به مخاطبان خود بدهد. البته جای تحقیق زیاد است و این نوشته قطره ای از آن دریای بزرگ است.

الف) طرح تحقیق

بیان مسأله

اسلام برای تربیت کودکان روشهایی را ارائه می کند که احیاناً خاصاً اسلام است و روشهایی نیز به کار می گیرد که دیگران هم از آنها بهره مندند. علوم جدید نیز روشهای خاص خود که حاصل و نتیجه تجربه سالهای تلاش تربیتی است ارائه می کنند.

بحث اصلی این تحقیق بیان روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث و علوم تربیتی و مقایسه بین آنها است تا در این راستا تفاوتها، شباهتها، امتیازات و کاستی های هر کدام را در حد توان بررسی کرده تا در تکمیل آنها کمک کنیم. از این طریق از نقاط قوت یک دیگر استفاده می شود و نقاط ضعف برطرف می شود.

این کار گامی برای راهگشایی مشکلات موجود در تربیت کودک و ساختن جامعه سالم و برتر است. در این رابطه در روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث کتابهای تدوین شده است و روشهای متعددی از جمله روش محبت، تشویق، الگوئی، تکریم شخصیت بیان شده است که برگرفته از قرآن و سنت است.

همچنین کتابهایی درباره روشهای تربیت کودک از منظر علوم تربیتی روشهای محبت، اعتماد به نفس، بازی تدوین شده است. مطالب علوم تربیتی برگرفته از یافته‌های بشری و علمی است که به آن تربیت کلاسیک هم گفته می‌شود.

در این تحقیق منظور از روش اعم از روشها و اصول اصطلاحی است و غالباً روشهای ایجابی را بررسی می‌کنیم. احیاناً هم به روشهای سلبی و آسیب‌زا اشاره خواهیم کرد. گاهی از روشهای تربیتی از منظر قرآن و حدیث به روشهای تربیت کودک از دیدگاه اسلامی یا روشهای تربیت اسلامی تعبیر می‌شود که این دو یکی است.

اهمیت و ضرورت تحقیق

امروزه اهمیت و ضرورت تربیت کودک بر بسیاری از انسانها آشکار است. از طرف دیگر انسانها عقائد و مکاتب مختلفی دارند. از این رو در اهداف و روشهای تربیت کودک اختلاف دارند. مسلمانان بر اساس دستورات اسلام به امر تربیت می‌پردازند. غیر مسلمین هم بر یافته‌های تجربی و بشری تکیه کرده و به تربیت کودکان خود می‌پردازند. البته هر یک از گروهها به عقائد خود پایبند هستند و احیاناً عقائد طرف مقابل را نمی‌پذیرند و نسبت به عقائد و روشهای تربیتی آنها به دیده تردید می‌نگرند.

در نتیجه بررسی تطبیقی این دو منظر باعث از بین رفتن دلسردی‌ها، جهالتها و نزدیکتر شدن دست آوردها به یک دیگر می‌شود. هم چنین هر یک از گروهها می‌توانند با کمک گرفتن از یک دیگر نواقص خود را برطرف کنند. اسلام در روشها دست مسلمانان را نیز باز می‌گذارد تا از روشهای جدید و تجربی نیز بهره بگیرند و این منطقه الفراغی است که تجربه هم می‌تواند به کمک آید.

بالاخره تبیین جنبه‌های مختلف هر دو روشهای تربیت و بیان تفاوتها و شباهتها و همچنین امتیازات و کاستی‌ها از نظر علمی راهگشا خواهد بود. آموزش و پرورش تطبیقی بخش از نظریه تربیتی است که با تحلیل و تفسیر اعمال و سیاستهای گوناگون تربیتی در کشورها و فرهنگهای مختلف سر و کار دارد.^۱

ما در دورانی زندگی می‌کنیم که بشر بیش از هر زمان دیگر نیاز به تبادل نظر دارد. اگر تحقیقات تطبیقی بین دانشمندان تبدیل به فرهنگ شود آنها می‌توانند در ایجاد زمینه‌های مشترک به همدیگر کمک کنند. بحثهای تطبیقی در تمام زمینه‌های علمی قابل اجرا است و در نتیجه‌ی آن از اختلافات کاسته خواهد شد و اگر هم در مواردی حل اختلاف نشود با رعایت ادب علمی تحمل اختلافات راحتتر خواهد شد و در نتیجه نکات مشترک آشکار شده و دانشمندان می‌توانند از سرمایه‌های علمی یک دیگر بهره‌مند شوند.

^۱ - میا لاره، گاستون، معنا و حدود علوم تربیتی، ترجمه علی محمد کاردان، ص ۴۱.

کتابهایی که در این موضوع نگاشته شده است هر کدام به یک دیدگاه پرداخته یا بر اساس اسلام و یا بر اساس علوم تربیتی تدوین شده‌اند. کتابهای تطبیقی و مقایسه‌ای یا بسیار اندک است و یا اصلاً وجود ندارد.

سوال اصلی تحقیق

بین روشهای تربیت کودک از دیدگاه اسلامی با روشهای تربیت کودک از منظر علوم تربیتی چه رابطه و نسبتی وجود دارد؟

سوالات فرعی تحقیق

- ۱- روشهای تربیت کودک از منظر قرآن و حدیث کدامند؟
- ۲- روشهای تربیت کودک از منظر علوم تربیتی کدامند؟
- ۳- تفاوتها و شباهتهای روشهای تربیت از نظر دو دیدگاه کدامند؟
- ۴- امتیازات و کاستی‌های روشهای تربیت کودک از نظر دو دیدگاه کدامند؟
- ۵- چگونه می‌توان از روشهای دو دیدگاه در تربیت کودکان جوامع اسلامی بهره گرفت؟

اهداف تحقیق

- ۱- بررسی روشهای تربیت کودک از دیدگاه قرآن و حدیث؛
- ۲- بررسی روشهای تربیت کودک از دیدگاه علوم تربیتی؛
- ۳- مقایسه روشهای تربیت کودک از دیدگاه اسلامی و علوم تربیتی؛
- ۴- بررسی شباهتها و تفاوتهای دو دیدگاه و کاستیها و امتیازات دو دیدگاه.

پیشینه تحقیق

مسأله تربیت کودک مثل همه زمانهای دیگر در زمان پیامبر اکرم (ص) هم مبتلا به بود. خود پیامبر اکرم (ص) تربیت کودک را عملاً انجام می‌دادند و به دیگران هم کیفیت و روشهای آن را می‌آموختند. در این مورد احادیث بسیاری است که روشهای تربیتی آن حضرت را در مورد فاطمه (س) و حسنین (ع) بیان می‌کنند.

گاهی هم صحابه در این مورد کاری انجام می‌دادند و ایشان اصلاح می‌فرمودند؛ مانند این حدیث که در مورد بازی پیامبر با کودکان و سواری دادن آنها است. جابر بن عبدالله می‌گوید: «بر پیامبر (ص) وارد شدم

در حالی که حسن و حسین (ع) بر پشت او سوار بودند و پیامبر (ص) برای آنها زانو زده بود و می‌گفت: چه شتر خوبی دارید و چه سواران خوبی هستید»^۱.

همچنین در مورد بازی کودک امام کاظم (ع) می‌فرماید: «مستحب است که فرزند در کودکی به بازی و جست و خیز بپردازد تا در بزرگسالی شکیبا باشد سپس فرمود: جز این کار سزاوار نیست»^۲.

از طرف دیگر کتابهای مستقل با استفاده از منابع اسلامی نوشته شده است در این کتابها اشاره به عوامل تربیت، نیازهای کودکان، اصول و روشهای تربیت کودک شده است. از جمله روشهای که مطرح شده اینها است؛ عادت دادن کودک، تشویق و ترغیب، احترام گذاشتن به کودک، پرهیز از امر و نهی، پرهیز از سرزنش، روش الگودهی، بازی با کودکان... همچنین در کتب تفسیری، اخلاقی، اجتماعی و فلسفی بحثهای ضمنی وجود دارد خصوصاً فلاسفه قدیم در بحث تعلیم و تربیت به روشهای تربیت اشاره کرده اند که نمونه های آن در این تحقیق بیان می‌شود.

در کتابهای علوم تربیتی و روانشناسی درباره روشهای تربیت کودک و مسائل مربوط به تربیت کودک مطالبی آمده است که برگرفته از یافته های بشری، تجربه، آمار... می باشد.

روشهایی که در علوم تربیتی مطرح شده است از جمله «روش اعتماد به نفس، محبت و عشق ورزی، بازی، تشویق، ایجاد عزت نفس در کودک می باشد.

اما در مورد موضوع تحقیق که به صورت مقایسه‌ی است. مطالبی در لابه‌لای کتب تربیتی ذکر شده است، ولی کتابی که مستقلاً به این موضوع پرداخته باشد یا موجود نیست و یا خیلی کم است. در جستجوی که ما انجام دادیم چیزی به دست نیاوردیم. از این جهت ما در این تحقیق به کتابهای تربیت اسلامی و علوم تربیتی مراجعه کرده و روشهای تربیت کودک را استخراج می کنیم و سپس به مقایسه آنها می پردازیم. اگر هم در این مورد تحقیق صورت گرفته باشد اشکالی ندارد که دوباره بررسی شود و نقاط جدیدی بدست آید.

در رابطه با تربیت اسلامی در طول تاریخ کتابهای متعددی نوشته شده است از جمله مریانی که به امر تربیت اهتمام ورزیده اند.

ابن سحنون (۲۵۶-۱۷۰م)، القابسی (۴۲۸-۱۰۱۲م)، مسکویه (۴۲۱-۱۰۳۰م)، ابن سینا (۴۲۸-۱۰۳۶م)

الزنوجی (قرن ۶)، ابن جماعه الکنانی (۷۳۳-۱۳۳۳م) ابن خلدون (۸۰۸-۱۴۵۰م) می باشد»^۳.

^۱ - محمد باقر، مجلسی. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۲۸۵.

^۲ - همان، ج ۶۰، ص (۳۶۱).

^۳ - خدیجه خلیلی، تربیت کودک از دیدگاه قرآن و سنت و روانشناسی، ص ۵.

در گذشته کودک از پنج تا هفت سالگی به محیط جدیدی به نام مکتبخانه می‌رفت و در آنجا به آموزش قرآن، خواندن و نوشتن می‌پرداخت و آداب اجتماعی را نیز می‌آموخت. معلم‌ان عهده دار تادیب و تربیت درست کودکان، عادت دادن آنها به آداب خوب، آموزش، چگونگی احترام به مردم و مراعات ادب متعارف بین مردم بودند.^۱

در غرب در نیم قرن اخیر به این مسائل بیشتر اهمیت داده شده است و به مسأله بازی که مطرح نبود توجه بیشتری شده است و در زمینه های مختلف تربیت کودک از طریق تجربه بشری کتابهای متعددی نوشته شده است.

معرفی چند کتاب

در مورد موضوع تحقیق ما کتاب مستقلی نیافتیم ولی بعضی کتابهای که به روشهای تربیت کودک پرداخته اند معرفی می‌کنیم.

۱- سیره تربیت پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) جلد اول تربیت فرزند، نویسنده استاد سید علی حسینی زاده مؤلف در کتاب خود به مهمترین مسائل تربیت کودک از منظر سیره معصومان(ع) پرداخته اصول و روشهای تربیت کودک را از سیره معصومان(ع) استخراج کرده است. کتاب پنج فصل دارد در فصل اول مباحث واژه شناسی(سیره، سنت، تربیت)، و حجیت سیره و منابع و راههای اثبات سیره را آورده است.

فصل دوم در براه زمینه سازی برای تربیت فرزند بحث می‌کند از جمله انتخاب همسر، آداب مباشرت، اذان گفتن در گوش نوزاد ...

نویسنده در فصل سوم نیازهای اساسی کودک از جمله محبت، احترام، بازی را بیان می‌کند. فصل چهارم کتاب مربوط به اصول و روشهای تربیتی است، از هر کدام مواردی را ذکر می‌کند و فصل آخر هم آموزش فرزند را از منظر سیره بیان می‌کند. کتاب از نظر نظم و محتوی قابل استفاده برای تحقیقات دیگر مفید است و راه گشای بسیاری از مطالب تربیتی در مورد فرزند می‌باشد.

۲- تربیت کودک در جهان امروز، نویسنده دکتر احمد بهشتی، این کتاب با عنایت به شرایط و اوضاع و احوال اجتماعی نوشته شده و با استناد به آیات و روایات و نظریه های علمی، مسائل اخلاقی و تربیتی کودک را مورد بررسی و تحقیق قرار داده است.

^۱ - همان، ص ۵.